

# Maria Olszewska

---

## Dwa inwentarze klucza kórnickiego z XVII wieku

---

Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej 7, 197-218

---

1959

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MARIA OLSZEWSKA

## DWA INWENTARZE KLUCZA KÓRNICKIEGO Z XVII WIEKU

Z około 40 000 inwentarzy zachowanych w naszych bibliotekach i archiwach zaledwie drobna część doczekała się ogłoszenia drukiem. W szerszym zakresie publikowano tylko inwentarze dóbr kościelnych<sup>1</sup>. Sporadyczne odnoszą się do królewszczyzn<sup>2</sup>, brak ich prawie zupełnie dla latyfundiów magnackich, wciąż mało liczne są dla dóbr szlacheckich, mimo zanotowanego ostatnio ożywienia na polu ich edycji<sup>3</sup>. W chwili obecnej, gdy dzieje chłopa zajęły czołowe miejsce w badaniach historyków, sprawa edycji inwentarzy nabrała szczególnego znaczenia<sup>4</sup>, stanowią one bowiem pierwszorzędnej wartości materiał źródłowy dla

<sup>1</sup> Ulanowski, *Inwentarz dóbr i dochodów biskupstwa włocławskiego z r. 1531*, „Arch. Kom. Hist.”, t. 10. Fragmenty późniejszych inwentarzy tych dóbr wydał Chodyński, „*Monumenta Historica Dioec. Wladislaviensis*”, t. 1—25. Inwentarz z 1582 i 1598 r., wyd. L. Żytkowicz, „*Fontes*”, t. 36—38. *Inventaria bonorum episcopatus Wladislaviensis*, s. XVII, wyd. L. Żytkowicz, „*Fontes*”, t. 38. *Inwentarz dóbr biskupstwa chełmińskiego z r. 1614* (z uwzględnieniem późniejszych), wyd. ks. A. Mańkowski, „*Fontes*”, t. 22. Inwentarze tychże dóbr z 1646 i 1676, wyd. R. Mienicki, „*Fontes*”, t. 40. *Inwentarz dóbr kapituły chełmińskiej z r. 1605*, wyd. A. Mańkowski, „*Fontes*”, t. 23. *Inwentarz dóbr biskupstwa poznańskiego z r. 1564*, wyd. E. Długopolski, Arch. Kom. Hist., t. 15.

<sup>2</sup> *Inwentarz starostwa człuchowskiego z r. 1746*, wyd. K. Kościński, „*Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu*”, t. 11. *Inwentarze starostwa puckiego i kościerskiego z XVII wieku*, wyd. G. Labuda, „*Fontes*”, t. 39.

<sup>3</sup> W. Chomentowski, *Materiały do dziejów rolnictwa w Polsce w XVI i XVII wieku* (Bibl. Ord. Krasieńskich 2); *Akty wydawajemyje Wileńskoju Archeograficzskoju Komissyjeju*, t. 14; *Inwentari imenij XVI-go stoletija*, t. 25; *Inwentari i rozgranicitelnyje akty*, Wil'na 1888 i 1889; *Istorios Archivas*, Kowno 1935; *Trzy inwentarze dóbr szlachty łęczyckiej z lat 1675 i 1727*, opr. A. Łyszkowski i A. Tomczak, *Teki Archiwalne*, t. 1, Warszawa 1953, s. 44—57. *Inwentarze dóbr szlacheckich powiatu kaliskiego*, t. 1 (od XVI do połowy XVIII wieku), wyd. Wł. Rusiński, Wrocław 1955; *Inwentarz dóbr ziemskich województwa krakowskiego 1576—1700*, wyd. A. Kamiński, A. Kiełbicka, S. Pańkow, „*Źródła historyczne*”, t. I, Warszawa 1956; *Inwentarz zamku, folwarków i młynów starostwa sanockiego z r. 1558*, wyd. i opr. A. Fastnacht, Warszawa 1948.

<sup>4</sup> Por. W. Rusiński, *Inwentarze dóbr szlacheckich powiatu kaliskiego...*, s. XVII.

tych badań. Aczkolwiek wiarogodność inwentarza niekiedy zawodzi i mimo iż inwentarz nie wystarcza do uzyskania wyczerpującego obrazu stosunków gospodarczo-społecznych<sup>5</sup>, trudno mu odmówić podstawowe go znaczenia dla badań nad gospodarczo-społeczną strukturą wsi w epoce feudalnej.

Wartość niniejszego inwentarza, a zatem i celowość jego wydania podnoszą jeszcze inne momenty. Klucz kórnicki stanowił część majątności magnackiej. Jest to więc inwentarz dóbr magnata wielkopolskiego<sup>6</sup> i traktowany może być jako dobre uzupełnienie wydania inwentarzy powiatu kaliskiego, obejmujących raczej drobną własność szlachecką<sup>7</sup>. Z drugiej strony trzeba uwzględnić fakt, że w skład majątności kórnickiej wchodziły miasteczka (Kórnik, Bnin, Swarzędz). Szczegółowe wyliczenie świadczeń zamieszkującej je ludności rzuca niemało światła na jej sytuację społeczno-majątkową i na miejsce rolniczych miast wielkopolskich w strukturze dóbr szlachecko-magnackich. Podkreślenie tego aspektu wyznacza inwentarzowi szerszy zakres jako źródłu historycznemu, okazuje się bowiem, że może on służyć nie tylko badaczowi dziejów wsi. Nie bez znaczenia pozostaje tu i ten fakt, że oba inwentarze obrazują stan gospodarki bezpośrednio przed wielkimi zniszczeniami, które przyniósł najazd szwedzki 1655—1656.

Inwentarze będące przedmiotem niniejszej publikacji pochodzą z roku 1653 i spisane były z okazji przejęcia klucza kórnickiego przez Katarzynę z Komorowskich Grudzińską, wdowę po Piotrze Samuelu, staroście średzkim, występującą w imieniu małoletniego syna Zygmunta — od Andrzeja Karola Grudzińskiego, wojewody kaliskiego, starosty rogozińskiego. Oba inwentarze są dość szczegółowe i oprócz swej części opisowej zawierają część normatywną. Inwentarz z 9 IV zawiera dokładne wyliczenie wyposażenia zamkowego w Kórniku oraz ilość inwentarza żywego w poszczególnych folwarkach wraz z globalną wysokością ich powinności. W kilku wypadkach podaje sumaryczne wyposażenie ratajów. Inwentarz z 24 VI jest inwentarzem majątności kórnickiej i bnińskiej. Zawiera on opis budynków zamkowych, wymienia wyposażenie w nieruchomości mieszczan i reguluje ich świadczenia, dalej podaje szczegółowy stan inwentarza żywego i martwego różnych kategorii

<sup>5</sup> Zob. m. in. J. Leskiewicz, *Znaczenie inwentarzy dóbr ziemskich dla badań historii wsi w Polsce w XVIII wieku*, „Kwart. Hist.”, t. 40, z. 4, s. 363—378.

<sup>6</sup> Już w r. 1532 do klucza kórnickiego należały następujące miejscowości: Kijewo, Zimino, Tulce, Sabaczino, Skrzyńki, Kromolice, Kunow, Pierzchno, Wojaczewo, Mieczewo, Dziećmierowo, Robakowo, Młyny, Radzewo, Siedlec, Brzezcie, Trzebiesławki. Metryka Koronna M 37/417.

<sup>7</sup> W. Rusiński, *Inwentarze dóbr szlacheckich powiatu kaliskiego, t. I* (od XVI do połowy XVIII w.), Wrocław 1955.

chłopów w poszczególnych wsiach i folwarkach należących do majątności oraz daje wykaz ich powinności.

Inwentarze klucza kórnickiego są oblatami, przepisanyymi w r. 1654 w grodzie poznańskim. Mieszczą się one w grubej, dobrze zachowanej in folio księdze relacji grodu poznańskiego, sygn. archiwalna nowa Gr. Poznań 658 (dawna 179), k. 840 v.—866 v.<sup>7a</sup>

Tekst przygotowany został według instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku z 1953 r.<sup>8</sup> Imiona i nazwiska podano w oryginalnym brzmieniu, zaś interpunkcja została zmodernizowana. Nazwy miejscowości podano według pisowni XVII-wiecznej, a dzisiejsze ich brzmienie umieszczono w przypisach. W przypisach znajdują się również dane o dopiskach, poprawkach i wymazywaniach w tekście. Liczebniki pisane literowo zastąpiono cyframi, z wyjątkiem tych wypadków, gdy cyfra mogła utrudnić zrozumienie tekstu. Skrótowe sformułowania wydawca rozwiązywał przez dopowiedzenia w nawiasach prostokątnych. Ówczesne końcówki wyrazów zostały zachowane. Wyrażenia mniej znane objaśnione są w przypisach.

### I n v e n t a r i u m   K ó r n i k a

9 kwietnia 1653

Rel. grodz. pozn. 658 (dawna sygn. 179)  
k. 840v.—845

Ad off[icium] et acta praesentia castren[sia] Posnanien[sia] personaliter veniens nobilis Stanislaus Kotarski nomine magnificae Catharinae de Komorow olim magnifici Petri Samuelis Grudziński cap[ita]nei Sreden[sis] consortis relictæ obtulit ad actican[dum] in acta off[icium] praesen[tis] castren[sis] Posnanien[sis] inventarium infra[scri]ptum oppidi Kórnik et villarum eo pertinentium, cuius quidem inventarii is est, qui sequitur, tenor.

Inwentarz spisany, jako się odebrało od jw jmci pana Andrzeja Karola z Grudny Grudzińskiego, wojewody kaliskiego, starosty rogozińskiego, w roku 1653 dnia 9 kwietnia.

Naprzód zamek kórnicki. W tym zamku kuchnia, w której 2 kotły szatne, miedziane, obłożyny 2, kozłów<sup>9</sup> 2. Z tej kuchni na górze spiżarnia, w której jest fasek legumnych 30, szafarniczek<sup>10</sup> 3 małych do kol, 2 końcie mączne. Sklep wielki, kędy spiżarnia bywała, w którym jest

<sup>7a</sup> Wspominał o nich A. Warschauer, *Die städtischen Archive in der Provinz Posen*, Leipzig 1901, s. 119.

<sup>8</sup> *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*. Wrocław 1953.

<sup>9</sup> *koziół* — podstawka drewniana.

<sup>10</sup> Por. szafarnia — spiżarnia lub część szafy.

szafarnia biała, szafka niska, dzban wielki, mosiężny, miednica mosiężna 1, tygiel mosiężny, forma blaszana do świec, bania blaszana do ziół kropienia, statków łaźniennych miedzianych 7, wanienska ósma z przykryciem, konwi miedzianych do piwa 2, trzecia stara, zła, bez przykrycia, solniczka także miedziana, koneweczka także miedziana [s.], mała, kielenek <sup>11</sup> do wody 2, złe, miedniczki mosiężowe 3 małe, kotłów kucharskich starych, stara ponew <sup>12</sup> 1 wielka, kociel od ryb bez uszu, dursłaków 3<sup>a</sup>, patel od ciast 5, szósta wielka z rąkojeścią, siekaczów<sup>a</sup> 2 żelaznych do kapusty, moździeż niewielki, zły, bez tłuka, leziwo bartnicze <sup>13</sup>, patella <sup>14</sup> o dwu uchach do smażenia ciast, miedniczka mosiężna maluśka, wrzeczono od wiatraka żelazne, wielkie, statek od fontany 1, żelazny, szufla żelazem okowana, krata żelazna, wielka przed tym sklepem, czopów żelaznych młyńskich 3, fajerka żelazna, zła, koneweczek cynowych 2, alembiczek <sup>15</sup> cynowy 1, lej blaszany 1, solniczka okrągła, miedziana, klęscze żelazne kowalskie, rożen żelazny z kozielkami dwiema, klęscze do węgla kotlistego stare, miedziane, 2 rinnie, świder żelazny do rur, żelaza sztuk 7, od muru 2, alambarcza, żelaz troje do hust, miodu pół faski złego. Izba stołowa na górze z obiciem skórzanem starem i z obrazami różnych królów. Obraz nad kominem, jeden podle komina króla francuskiego, 1 lichtarz mosiężny, essów 5 w jeleni głowie. Izba druga podle stołowy stołowa, która wcale starym obiciem jest obita. Obrazów jest różnych osób 22. Łaźnia, w której piec miedziany z kurkiem mosiężnym, wanna miedziana 1 wielka, druga mała wanienska. W pokoju naprzeciw łaźni obrazów 11, w drugim podle niego obraz 1. W pokoju pańskim krzesel 4, obite aksamitem czarnym, wzorzystem [w] kapturki srebrne, krzesło 1 skórzane, drugie maluśkie, stół kamienny, obrazek 1, szafka 1 z popsowanemi dwiema zamkami. W kownacie tegoż pokoju stolik kamienny, szafka sadzona i druga szafka mała, i ogonka z pawich piór zrobiona. W pokoju złocistem małem stołek kamienny, obraży dokoła. W kaplicy kielich złocisty, patyna 1 złocista, druga srebrna, ampułek 2 srebrnych i te potrzeby do kielicha, ornatów 3, jeden biały, drugi czarny, trzeci czerwony; ołtarz z obrazami dawnymi. Sklep za dwiema drzwiami żelaznemi. W tym sklepie na stole skatuła aksamitem czerwonym obita stoją [s.] skrzyń wielkich do szat 5, skrzynek małych pańskich 12, szaf wielkich 4, w jeden rejestra z koszulkami maszkar-

a—a W rękopisie dopisano inną współczesną ręką.

<sup>11</sup> kielimka — tygielek gliniany lub żelazny, z rączką.

<sup>12</sup> ponew, panew — naczynie żelazne na kształt kociołka.

<sup>13</sup> leziwo bartnicze — przyrząd, z pomocą którego bartnik dostaje się na najwyższe drzewa; składał się on z ławeczki i powrozów do niej przytwierdzonych.

<sup>14</sup> patella — patelnia.

<sup>15</sup> alembiczek — naczynie do wody, służące do destylacji.

niemi<sup>16</sup>, drugie próżne, fontana mosiędżowa, żelaza kowalskie i miech, tarcz żelaznych 26, tarcz 1 pozłocista, stolik marmurowy, zidlików 3, szyszaków 2. W tym to sklepie wszystko.

Dom gospodarski w podwórzu stojący, krzyżowy. W tym domu garcy gorzalczanych 2, jeden z pokrywką i z rurami, i z kłodą, do drugiego nie masz nic, kocioł wlepiony w sieni szatni, 2 kłodzie do zatarcia, forma do świec drewniana, alembik 1 z pokrywką, bez rurek, garniec do grzania wody z pieca miedziany. W komorze maczni 3 skrzynie, magłownica ze wszystkim porządkiem do szat, dzieź do chleba 3, stołów 2, trzeci u podstarościego, wanna do szat prania, wazka misna do umywania. Domostwo z izdebkami, z komorami tak na górze, jako na dole, stoi samo w sobie. Przed tym domostwem wozownia. W tej wozowni u stróża Jana statek od chędożenia pancerzy żelazem opravne. Mielcuch<sup>17</sup>, na którym dach zły, w tym mielcuchu kadzi 2, kocioł dobry, beczek 40, nalewek<sup>18</sup> 2, siekiera 1, ćwierci 2, u stróża kosa trawna, u mielcarza druga kosa. W tym podwórzu, u której stajni troje stanowisk, czwarte pobok, kędy psi bywają. Na tej staji odebrało się różnego zboża, grochu ćwiertni 3 i wiertel, owsa ćwiertnie 3, siemienia konopnego wierteli 2, siemienia lnianego wierteli 2, prosa wierteli półtrzecia, drugiego pośledniego wiertel.

Folwark Radzewo. W tym folwarku krów 11, stadnik 1, kur 10, gęsi 28, świni 10, stadnik 1. Owczarnia. W tej owczarni owiec rodnych 320, skopów 48, owieczek rocznych 50, skopków rocznych 52, te owce owczarskie. Na sypaniu<sup>19</sup> owsa ćwiercien 14, jęczmienia oddanc ćwiercien 6 i wiertel, w kopach jęczmienia kop 10, mendeli 3, grochu wierteli oddano 5.

Folwark czółowski. W tym folwarku krów 9, stadnik 1, koszy 10, gęsi 15, świni 8, samych starych, świnka młoda 1, stadników 2, wieprzek roczny, prosiąt czworo, wołów ratajskich 6. Ten rataj ma krowę, świnię pańską, żelaz dwoje, radlicę 1, pług 1, wóz, kosę do sieczki. Owiec rodnych 319, baranów 18, skopów 32, na sypaniu owsa i z wysiewkiem ćwiertni 67, jęczmienia ćwiertni 13, grochu wysiano ćwiertnię 1, żyta jarego ćwiertnia 1, tataraki wierteli 2.

Folwark dziecmierowski. W tym folwarku krów 13, stadnik 1, cieląt dwoje, gęsi 28, koszy 15, kurów 2, kaczek 9, świni 1, prosiąt troje, wołów ratajskich 48, koni para. Ci rataje mają po krowie i świni pański. Owczarnia. W ty owczarni owiec rodnych 157, owieczek

<sup>16</sup> *koszulka maskarnia* — ubiór na zabawy kostiumowe.

<sup>17</sup> *miecuch* — browar.

<sup>18</sup> *nalewka* — naczynie do czerpania płynu.

<sup>19</sup> *sypanie* — miejsce w budynku gospodarczym służące do przechowywania ziarna.

rocznych 10, skopków rocznych 10, baranów 5, skop dawny 1, latosich owieczek 59, skopków latosich 63, baranków latosich 3. Na sypaniu owsa jest z wysiewkiem ćwierci 63 i wiertel 3, żyta ćwierć 1, grochu wysiano ćwierć 3.

Folwark Szczodrzykowo<sup>20</sup>. W tym folwarku krów 8, stadnik 1, gęsi 14, kokoszy 11, kur 1, świni maciorek 3, wieprzek 1, prosiąt pięcioro. Na sypaniu jęczmienia ćwierć 10, owsa z wysiewkiem ćwierć półczwartą, tatarski na sypaniu wiertel 2, wołów ratajskich 8, koni 3, wóz 1, krowa i świnia pańska u rataja tego.

Folwark runowski. W tym folwarku krów 11, gęsi 20, kokoszy 16, kurów 3, pszczoł pniaków 18, wołów ratajskich 22, kłacza 1, wieprzków karmnych 3. Owczarnia. Owiec rodnych 234, baranów 67, owieczek latosich 104, skopków latosich 101. Na owczarni sypanie. Na tym sypaniu pszenic ćwierć 3, jęczmienia ćwierć 8, owsa ćwierć 10 wiertel 2, grochu wiertel 6, tatarski ćwierć 1, jęczmienia w snopie młócić kop 18 i mendel 1. Rataj 3, każdy ma krowę i świnie pańską. Mielcuch. W tym mielcuchu kocioł dobry, kadzi 4, beczek 30, nalewek 3, słoju pszennego ćwierć półsiódmy.

Folwark kromolski. W tym folwarku krów 10, stadnik 1, gęsi 20, świni starych 5, świnek rocznych 5, stadnik 1, wołów ratajskich czterech. Ratajów 31, koni jest 4. Ci rataje po krowie, świni pański mają. Owczarnia. W tej owczarni owiec rodnych 300, owieczek dwuletnich 93, baranów 12, skopów starych 62, skopków dwuletnich 73, owieczek latosich, oczyszczonych 129, skopków latosich 102, baranków 4. Na owczarni sypanie, na którym jest owsa ćwierć z wysiewkiem 110, żyta ćwierć 8 wiertel 3, jęczmienia ćwierć 28 i wiertel 3, tatarski ćwierć 6 wiertel 2, grochu ćwierć 5 i wiertel.

Folwark Zalaszewo. W tym folwarku krów 9, stadnik 1, świni 10, stadnik 1, prosiąt 8, gęsi 24, kokoszy 12, kur 1, wołów ratajskich 32, koni 3, parszywe. Ci rataje mają po krowie i świni pański. Na sypaniu żyta ćwierć 7, tatarski wiertel 2, owsa z wysiewkiem ćwierć 24 wiertel 2, jęczmienia w snopie do młócenia kop 14.

Folwark swarzędzki. W tym folwarku wołów ratajskich 7. Ten rataj ma krowę i świnie pańską, świni starych 9, stadnik 1. Mielcuch. W tym mielcuchu kocioł nowy, kadzi nowe 2, beczek 30, słoju pszennego ćwierć 10 i wiertel 3, pszenice ćwierć 2 i wiertel 3, tatarski ćwierć 1, obręczy żelaznych do młyna 11, krat 2 u pokojowych okien, w którym pokoju krzesła 2 skórzane.

Folwark gruszczyński. W tym folwarku krów 8, stadnik 1, świni starych 7, rocznych świnek 8, gęsi 20, kokoszy 10, kurów 2, wo-

<sup>20</sup> Szczodrzykowo.

łów ratajskich 16, koni para. Ci rataje mają po krowie i świni. Na sypaniu i z wysiewkiem owsa ćwiertni 11 wiertelci 1, jęczmienia wiertelci 5. Zeznawam, że się tak oddało, jako się tu napisały te inwentarze. Tomasz, pisarek jmci pana<sup>b</sup> i dobrodzieja mego jmp<sup>b</sup> wojewody kaliskiego, Stanisław Biegański, Jan Jachimowski mp.

Inwentarz kórnicki i bniński

24 czerwca 1653

Rel. grodz. pozn. 658 (dawna sygn. 179).  
k. 845v.—866v.

Ad officium et acta praesen[tia] castren[sia] Posnaniens[is] personaliter veniens nobilis Stanislaus Kotarski nomine magnificae Catharinae de Komorow olim magnifici Petri Samuelis a Grudna Grudziński capitanei Sreden[is] consortis relictae obtulit ad acticandum in acta officij praesen[tis] castren[sis] oppidorum infrascriptorum et villarum eo pertinent[ium] inventaria infrascripta quorum quidem inventariorum is est qui sequitur tenor.

Inwentarz majątności kórnicki[ej] i bniński[ej], folwarków, wsiów do nich przynależących, przez wjp Katarzynę z Komorowa Grudzińską, starościaną średz[zką], od różnych arendarzów, zastawników przy odbieraniu in anno 1653 od św. Jana Krzyciela [24 VI] spisany, które w pomienionych arendach i zastawach od jw jmp Andrzeja Karola Grudzińskiego, wojewody kaliskiego, onerowane były i znacznie przez też arendarze i zastawniki spustoszone i zniszczone, a niektóre jeszcze wsie do tychże majątności należące i po dziś dzień w arendach są, a naprzód:

Miasteczko Kórnik, przy którym jest zamek, z dawna dość przystojnie i ozdobnie murowany i wystawiony. Położenie tego nad jeziorem, wkoło okopem otoczony, teraz zaś znacznie przez niepoprawy nawątlony i z wierschu dla pospadania dachówki miejscami podziurawiony znacznie i prętki[ej] potrzebuje poprawy i dla wielkiego porysowania się mocnych i potężnych filarów, przy którym most ze zwodem. Są i insze przy nim budynki, jako to piekarnia, wozownia, stajnie i sypanie. Wszystkie także prętki[ej] potrzebują poprawy. Browar obalony z gruntu. Wszystko to w zamknięciu, osobno od miasta, do której [s.] idąc jest po prawej ręce sad około, którego ogrodzenie zgoła się nie godzi.

Miasto Kórnik taką ma osadę i powinność tak mieszczan, jako i Żydów w nim mieszkających. Gruchołka w rynku od domu daje na św. Marcin gr 5; Szafranek od domu w rynku daje na św. Marcin gr 5, od kwarty rolej na tenże czas gr<sup>c</sup> półpiętnasta<sup>c</sup>; Suski daje czynszu od domu na

<sup>b-b</sup> Dopisane inną współczesną ręką.

<sup>c-c</sup> Tekst wymazany i poprawiony.



św. Marcin gr 5; Dik od domu także gr 5, a od rolej, której ma pół śladu gr 29, jajec 29, kur dwoje. Paweł Rybak czynszu daje z domu gr 5. Gościniec mały daje czynszu z domu gr 5. Czerwińskiej dom — czynszu z niego gr 5. Karkoszka od domu — czynszu z niego gr 5, tenże od rolej gr 29, kur dwoje, jajec 29. Perska od domu czynszu gr 5, od śladu rolej zł 1 gr 28, kur czworo, jajec 58; toż od rolej na Grabowcu od dwu kwart czynszu gr 18, kapłonów 2, jajec 18. Gościnny dom — czynszu gr 5. Ciepłowski od domu czynszu gr 5. Lapich od domu czynszu gr 5. Anka żydowska od domu czynszu gr 5. Kasperkowa od domu czynszu gr 5. Iciek, Żyd, od domu gr 5. Szewek, Żyd, od domu gr 5. Giec od domu gr 5; tenże od śladu rolej zł 1 gr 28, kur czworo, jajec 58; tenże od rolej Włochowskiej kwarty czynszu gr 100<sup>d</sup> półpiętnasta<sup>d</sup>, kur 1, jajec 14. Tenże na Grabowcu z roli kwart dwu czynszu gr 18, kapłonów 2, jajec 18. Dykcik z domu gr 5. Gap z domu gr 5, Czerwiński z domu gr 5; tenże z śladu rolej zł 1 gr 28, kur czworo, jajec 58. Kiełbasa z domu gr 5. Kluczowski z domu gr 4. Gajdziec z domu gr 4. Marcin Durowic z domu gr 4. Okonek z domu gr 4. Grzegorz Świec z domu gr 4. Pukawa z domu gr 4. Kandel z domu gr 4. Piócienniczka z domu gr 4. Ogrodny z domu gr 4. Marek Drużnik z domu gr 4; tenże byłem robi cały tydzień, co mu każą, [z] śladu rolej daje zł 1 gr 28, kur czworo, jajec 58; tenże z Plos i rolej na Grabowcu gr 9, kapłan 1, jajec 9. Wojciech Krawiec z domu gr 4, z pół śladu rolej gr 29, kur dwoje, jajec 29. Marcin Turała z domu gr 4. Bieniak z domu gr 4, Pieknik z domu gr 4, Wojciechowa z domu gr 4, Zimny kowal z domu gr 4, Kiecowa z domu gr 4, Bębnowa z domu gr 4, Grigier z domu gr 4, Kubacki z domu gr 4, Thazgil z domu gr 4, kowal Sienczowski z domu gr 4, Żyd z domu Dykcinego gr 4, Waksin z domu gr 5; Sloma, Żyd, z domu gr 5, Adam Cieśla z domu gr 5, Litwin z domu gr 5; Jakub, Żyd, z domu gr 5, Andrzi Cieśla z domu gr 5, Komorek z domu gr 5, tenże z trzech kwart roli czynszu zł 1<sup>e</sup>, kur troje, jajec 43<sup>fa</sup>. Moskwa, dróżnik, z domu gr 5, z śladu roli zł 1 gr 28, robu byłem do zamku, gdzie każą, cały tydzień. Tenże kūr czworo, jajec 58. Żyd Lewek z domu gr 5, Kurkowa z domu gr 5, ta z kwarty roli czynszu gr półpiętnasta<sup>fb</sup>, kur 1, jajec 14<sup>fc</sup>. Plucina z domu gr 5, Ruszkowski z domu gr 5, tenże z pół śladu roli gr 29, kur dwoje, jajec 29. Tenże z kwarty roli na Grabowcu czynszu gr 9, kapłan 1, jajec 9. Iztwan z domu gr 5. Poturala z domu gr 5, Sławińska z domu gr 4, Wróbel z domu gr 4, Drabent z domu gr 4, Skliarz, Żyd, z domu gr 4, Piotr Świec z domu gr 4, Jan Srogi z domu gr 4, Dyka,

d—d W rpsie: „100 półpięta”, dopisano inną ręką — „tnasta”.

e Dalej tekst wymazany.

fa—fg Tekst wymazany i poprawiony.

dróżnik, z domu gr 4, [z] śladu roli czynszu zł 1 gr 28, kur czworo, jajec 58, robi bydłem do zamku cały tydzień. Tenże ma kupny roli pół śladu, czynszu z ni daje gr 29, kur dwoje, jajec 29. Tenże ze dwu kwart na Grabowcu czynszu gr 18, kapłanów 2, jajec 18. Stanisław Kołowrot z domu gr 4, z roli trzech kwart czynszu zł 1 półczternasta <sup>fd</sup>, kur troje, jajec 45 <sup>fe</sup>. Ten ze śladu pańskiego czynszu zł 1 gr 28, kur czworo, jajec 58. Złaman z domu gr 4. Salamon, Żyd, z domu gr 4, z bożnice gr 4. Maczka gr 4 [z] śladu rolej pański, czynszu gr 28, kur czworo, jajec 58. Tenże z pół śladu rolej miejski czynszu gr 29, kur dwoje, jajec 29. Wychowski z domu gr 4. Karkoszka z domu gr 4, tenże z roli trzech kwart czynszu zł 1 gr półczternasta <sup>ff</sup>, kur troje, jajec 43 <sup>fg</sup>. Tenże z dwu kwart roli na Grabowcu czynszu gr 18, kapłanów 2, jajec 18. Turała z domu gr 4; tenże z pół śladu rolej gr 29, kur dwoje, jajec 29. Budak z domu gr 4. Kował Mazur z roli kwart trzech czynszu zł 1 gr 13, kur troje, jajec 43. Lewus płaci na św. Marcin czynszu zł 3 za robotę, żeby nie żął z osobna, zł 3. Icek tymże sposobem płaci za to oboje zł 6. Szewek <sup>g</sup> także za to oboje zł 6. Balwierz także zł 6 <sup>g</sup>, Jakub także zł 6, Słoma także zł 6, Jakub drugi także zł 6, Jakub trzeci także zł 6, Szymek także zł 6. Jakub Szklarz czynszu na rok daje zł 6 i za żniwa. Salamon także jako i drudzy zł 6. Bożnica z domem jej należącym z szkołą i szpitalnym placem wymierzonym wolna. Żydzi komornicy. Mojżes daje czynszu zł 2, za letnią robotę zł 1. Żyd krawiec za to oboje zł 3, Jakub Płatek za toż oboje zł 3. Józef Płatek także zł 3. Icek Marek także zł 3. Horyń także zł 3, Marek także zł 3, Sklarz także młody zł 3, Mojżer także zł 3, u Skolnego Żyd także zł 3. Między temi są rzeźnicy, którzy powinni na rok dać łoju kamieni <sup>21</sup> 5. Rybacy dwa z jezior nazwanych Skrzynki Borowy Młyn płacą z nich przez lato przez tygodni 29. Na tydzień dają po zł 9 i koszyk ryb za gr 15 albo całe za wszystko zł 9 gr 15. Powinność tych mieszczanków, którykolwiek z nich chowa konia jednego, a do boru jedzie tym koniem, za suche drwa z boru, które wozi przez rok, powinien dać od konia owsa ćwiertnią 1 kaliski miary, a którzy zaprzęgą do woza 2 konie to 2 ćwiertni, kto trzema końmi — to 3 ćwiertnie, kto parą wołów — także powinien dać jako i ten, co parą koni. Owies ten na dzień św. Marcina powinni oddawać tą miarą, jako się wyży wspomniało, ćwiertnią kaliską. Ci mieszczanie od melcia słodu ćwiertni czterech płacą za miary zł 3 gr 12, miary kaliski. Ciż mieszczanie piwo warzący przy każdym słodzie albo warze piwa swoim powinni każdą beczkę piwa brać i płacić ją według taksy browarnej, na przykład, jako ją teraz

<sup>g-g</sup> Tekst dopisany inną współczesną ręką.

<sup>21</sup> kamień — jako waga w domowym zastosowaniu stanowił 1/4 cetnara, tj. 25 funtów, w handlu używano kamieni 32-funtowych lub 60-funtowych.

placą, po zł 6 gr 12. Ciz mieszkanie od ćwiertnie siodu gorzalczanego placą za miary po gr 18 od wierteli gr 42. Ci mieszkanie na folwarku Dziecmierowie albo, gdzie potrzeba ukaże, powinien każdy z domu pożąć po zagonów 30 oziminy. Ciz od każdej rolej kwarty swojej powinien żąć każdy zagonów 6 oziminy, a od śladu rolej powinien każdy po zagonów 24 oziminy pożąć. Spasnego od krów, kto je chowa, od każdy krowy powinien żąć zagonów każdy z nich 4, takąc i od wołów, kto chowa, od każdego z nich żąć po zagonów 4. Ciz mieszkanie wszyscy spolnie powinni grabić siana owsy każdy z nich po dni 6 albo też wydział i równo je podzieliwszy zbierać każdy swój na kształt ozimego zniwa. Ciz mieszkanie, którzy piwa robią, powinni brać z lasów albo borów kórnickich kwatery i przy nich piwo warzyć i płacić takowe kwatery w lesie przez dworski kost im nagotowane po zł 7.

Dziecmierowo wieś i folwark. Rataje. Kasper ma wołów 9 pańskich, krowę pańską 1, świnie pańską 1, żelazo do pługa, łopat 2, krojów<sup>22</sup> 2, radlic 2, brony 2, wóz u folwarku 1, ogród ma i chałupę. Ten jest na kopczyźnie, ile tym bydłem pańskim zarobi w roli, wiele się za nim abo w roli narodzi, bierze każdego zboża kopę dziesiątą, z osobna ma na przysiewek w polu zagonów 8 żyta na rok poznański miary ćwiercień 8, jęczmienia wierteli 2, tatarski wierteli 2, pszenice wierteli 2, grochu wierteli 2, soli półmiarków 4, piwa beczek 1, piniędzy zł 5. Andrzy — wołów pańskich 10, krowę pańską 1, świnie pańską 1, żelaza także jako i pierwszy. Toż bierze z pola jako i pierwszy i to się mu daje jako pierwszemu. Jan — wołów ma 10 i wszystko toż, co i pierwszy, i toż bierze, co i pierwszy. Stanisław [ma] wołów 10 i wszystko toż, co i pierwszy, i toż bierze. Zych — wołów ma 10 i wszystko toż ma i bierze, co i pierwszy. Latos — wołów 9 i wszystko toż ma i bierze, co i pierwszy, i też powinność odprawować jako najpierwszy, gdyż wszyscy na kopczyźnie są. Kowal okolozie las tym ratajom. Robiący za każdego robotę bierze z pola pańskiego żyta kopę 1 i skład roli na jary przysiew. Zagrodnicy. Stich robi każdy dzień okrom święta, w tygodniu po dwojga. Orzech także robi jako pierwszy. Paweł robi także cały tydzień po dwojgu jako pierwszy. Ci zagrodnicy przedze pańską przędą stuce jeden, krowę każdy z nich ma pańską i świnie pańską. Owczarz ma mieć przysiewku na zimę po ćwiertni żyta od sta owiec, ćwiercin żyta 42, jęczmienia wierteli 3<sup>h</sup>, pszenice wierteli 3, grochu wierteli 3, owsa wierteli 6, soli wiertel 1. Żony owczarza i skotarza do ogroda pańskiego pleć, kapustę sadzić powinny.

S c z o d r z y k o w o wieś i folwark. Rataj wołów pańskich 8, koni 3,

<sup>h</sup> Tekst wymazany i poprawiony inną współczesną ręką.

<sup>22</sup> *krój* — trzósło u pługa, nóż krający prostopadle skibę.

krowę i swinie pańską, żelaza do pługą każdego po sztuk 2, łopat 2, krojów 2, radlic 2, brony 2 i wozów 2. Ogród i z budynkiem ordynaryją taką ma jako i w Dziecmierowie [inszy] rataj ma i toż bierze i toż powinien odprawować. Kowal w chałupie bierze od roboty ratajowej żyta pańskiego kopę 1 i rolej na przysiewek skład 1. Zagrodnicy. Pągiel robi cały tydzień po dwoje okrom święta. Kasper także robi po dwojgu, Bębenek także, Paweł także robi. Ci zagrodnicy, każdy z nich, mają po krowie 1 pańskiej i po świni, powinni każdy z nich prząść z pańskiego przedziwa, gdy mu dadzą, po sztuk 2. Karczmarz przy folwarku pańskim pańskie powinien z mielcucha piwo brać i gorzałkę szynkować. Komornicy. Przybocka robi dzień, Marcinowa robi dzień, Pludzina także, prząść powinni po sztuce.

K r z y ż e w n i k i wieś. Kmiecie. Socha — wołów 2, koni 4, robi cały tydzień bydłem, co każą, płaci czynszu na św. Marcin zł 6, kapłonów 2, kur 4, jajec 30, przedzy sztuk 3. Fornal — wołów 4, koni 4, robi jak i pierwszy i toż oddaje, co i pierwszy. Ci dwaj kmiecie roli składów 2 i 3 kwartej pustej sieją i płacą z ni na św. Marcin obadwa zł 40.

D a c h o w a wieś i folwark. Kmiecie. Łuka Główka — wołów 2, koni 3, robi cały tydzień, czynszu daje zł 1 gr 26, kapłonów 2, jajec 30, przedzę prząść sztuk 3. Michał Mazur — wołów 4, koni 3, robi toż, daje i przedzie jako i pierwszy. Wawrzyniec Zdon wołów 5, koni 8, robi toż, daje i przedzie jako i pierwszy. Zagrodnicy. Tomek robi cały tydzień po dwojga. Kuba robi cały tydzień po dwojga. Karczma. Mikołaj kaczmarz piwo i gorzałkę pańską szynkuje.

T u l c e wieś i folwark. Kmiecie. Jan Smółka — wołów 4, koni 8, robi cały tydzień z bydłem, czynszu daje zł 1, owsa równej miary poznańskiej daje wiertel 3, kapłonów 2, kur 2, jajec 30, przedzie sztuk 2. Marcin Kołek — wołów 4, koni 7, robi toż i daje, przedzie, co i pierwszy. Mathusz Dyszek — wołów 6, koni 8, toż robi i daje, i przedzie jako i pierwszy. Zagrodnicy. Wojciech Kula robi po dwojgu cały tydzień. Walenty także robi jako i Kuba. Komornicy. Bruszko robi w tydzień 2 dni, Marcin także, Jan także. Ci wszyscy, tak zagrodnicy, jako komornicy, przedą po sztuce. Karczma[rz] Gościniec Paweł piwo szynkuje i gorzałkę pańską i lasu z dawna był stróżem, ale pan arendarz kazał mu sobie robić po 2 dni w tydzień. Młyn bywał woda pewna pusto.

R o b a k o w o wieś. Kmieć Matys Dworak — wołów 6, koni 2, robi cały tydzień, czynszu daje na św. Marcin zł 2 gr 12, owsa poznański miary strychem ćwiertni półtory, kapłonów 2, kur 2, jajec 3, przedze sztuk 3. Adam Długi — wołów 6, koni 3, robi cały tydzień okrom święta, czynszu na św. Marcin zł 6, kapłonów 2, kur 2, jajec 30, owsa poznański miary ćwierteń i półtory, przedzy sztuk 2, gdy dojdą przedziwa, to 3. Walenty Czolis — wołów 4, koni 5, tę wszystkę powinność oddaje i prę-

dzę jako i drudzy. Wojciech Serwatka — wołów 6, koni 4, też także wszystkie powinności odprawuje i płaci, i przedzie jako i drudzy. Jerzy Stanisław — wołów 6, koni 2, też także powinności odprawuje, płaci, przedzie jako i Długi. Tenże Jerzy, kmieć, piwo i gorzałkę pańską szynkuje. Komornicy. Drzyzga robi 2 dni, Szoth także, Sofia także, Stanisław także, Kostur także, Płóciennik także. Ci wszyscy powinni prząć po sztuce.

S p ł a w i e wieś i folwark. Rataje. Piotr Prąszka — wołów 6, krowę pańską, żelaza, łopata, krój 1. Jan Golata — wołów 8, krowę pańską, żelaza do pługa, łopata, krój. Czarna wdowa — wołów 6, koni 2, krowę, żelaza do pługa, łopata, krój, radlica, bron 2. Jan Bzowski — wołów 7, krowę pańską, żelaza do pługa, łopata, krój, radlica, bron 2. Bartek Snicerz — wołów 6, koni 2, świnia pańska, żelaza do pługa, łopata, krój, radlica. Wojciech Kruszka — wołów 6, koni 2, krowę, świnie pańską, ma żelaza, łopatę, krój, radlicę, bron 2. Kmiecie. Andrzej — wołów 6, koni 8. Robi cały tydzień, czynszu daje zł 1 gr 12, kapłonów 2, kur dwoje, jajec 30. Wieciorek — wołów 5, koni 8, tąż robotę robi i czynsz taki daje jako i pierwszy. Dybała — wołów 6, koni 8, czynszu tak wiele daje jako pierwszy i też powinności oddaje. Ci wszyscy kmiecie przędą po sztuk 2. Zagrodnicy. Płach — robi cały tydzień po dwojgu okrom święta. Marcin także, Matchis także, Walek także. Ci zagrodnicy powinni prząć po sztuce. Komornicy. Jan robi w tydzień 2 dni, Krawiec także, Jan także, Tomasz także, Gołota Michał także, Fornał Maciek także, Melcarz także, Strzerba także, Andrzej Mazur także, Liskowa także, Myna także. Ci wszyscy powinni prząć po sztuce. Karczma. Karczmarz Jakub piwo pańskie, gorzałkę szynkuje, ma rolę drogi do Poznania powinien. Kowal ratajom robi, za każdym bierze kopę żyta, przysiewek ma według drugich kowalów. Rataje na kopczyźnie i ordynacyjej jako drudzy, rolę wszystkie dwór zasiewa.

R a d z e w o wieś i folwark. Kmiecie. Król — wołów 4, koni 6, czynszu daje zł 3 gr 18, owsa wierchowaty miary poznański ćwiertnię 1, kapłonów 2, jajec 30 i przedzie sztuk 3, robi cały tydzień bydłem okrom święta. Ratajczyk — wołów 4, koni 7, czynsz i inną powinności takąż daje jako i pierwszy. Woško — wołów 6, czynsz i inną powinności takąż odprawuje jako pierwszy. Zagrodnicy. Pietruszka od św. Jana do św. Marcina robi 3 dni w tydzień, od św. Marcina do św. Jana dni 2, przedzie sztuk 2. Kuba także robi jako i Pietruszka, Rataj także robi jako pierwszy. Komornicy. Fernisz robi 2 dni, Maciek także 2 dni, Adam także, Wojciech [także]. Ciż wszyscy przędą po sztuce. Karczmarz powinien piwo szynkować i gorzałkę po drodze, gdzie każą, powinien.

C z o ł o w o wieś i folwark. Rataj — wołów 8, krowę, świnie pańską, ma żelaza do pługa, łopat 2, krojów 2, radlic 2, na kopczyźnie i ordy-

nacyjnej jest jako i drudzy. Zagrodnicy dwaj mają po krowie pańskiej i świni. Robią cały tydzień po dwojga, przędzie<sup>1</sup> 2 sztuce<sup>1</sup>. Owczarz ma załącz siódma owca mu należy, ordynaryja zwyczajna.

Nie czewo wieś. Kmiecie. Grosz — wołów 6, koni 3, robi bydłem cały tydzień, czynszu zł 1 gr 6, owsa pod ręką poznański miary ćwiertnię 1, kur 4, jajec 30, przędzie sztuk 3. Powiadaczka — wołów 6, koni 3, robi bydłem, czynszu daje, insze powinności jako pierwszy. Sliwa — wołów 4, koni 1, robi czynsz i insze powinności też odprawuje jako pierwszy. Paluch — wołów 4, koni 2, takiż czynsz i też powinności oddaje jako pierwszy. Bolech — wołów 8, koni 3, czynsz, owies i inne powinności według drugich. Karczmarz na pustym placu piwo pańskie i gorzałkę szynkuje. Kowal do Czołowa ratajowi robi, ma kopę żyta z pola pańskiego, przysiewek jako drudzy kowale. Chałupnik w chałupie robi w tydzień 2 dni.

Młyn y wieś. Karczma. Gościniec, karczmarz, piwo pańskie i gorzałkę szynkuje, sobie po nie jeździć powinien. Młyny 2 na rzece Warcie, młyn zowią Nadobny, o trzech kołach. Młyn za gościńcem zowią Górny, 1 koło. Młynarz na trzeciej mierze wieprzów karmić do roku powinien cztery, na kamin nowy przykłada się.

Czm oń wieś. Kmiecie. Sośnia wołów 4, koni 2, czynszu daje zł 1 gr 14. Wszystkie inszą powinność odprawia jako insi kmiecie. Owsa daje ćwiertnię 1 poznański miary, kur czworo. Dupnik — wołów 5, koń 1, czynsz i robotę i inszą powinność oddaje jako pierwszy. Tomek — wołów 4, koni 2, czynsz, robociznę, przędzie i inszą powinność jako drudzy. Słatała — wołów 4, koń 1, wszystkie powinności jako drudzy. Grzech — wołów 4, koni 2, też wszystkie powinności oddaje jako inszy. Diatek — wołów 4, koni 2, wszystkie powinności odprawuje jako insi. Ci kmiecie powinni piwo pańskie w tej wsi szynkować. Komornicy. Płociennik robi 2 dni w tydzień. Luka także, Wojciech także, Stach także, Kuba także, Jan także. Ci wszyscy przędą po sztuk 2.

Kona rskie wieś. Wysiadło — koni 10, wołów 2, czynszu zł 2<sup>j</sup> gr 20, robi cały tydzień, kur 2, jajec 30, przędzie sztuk 3. Piora — koni 4, wołów 4, robi i też powinność oddaje jako pierwszy. Czech — konia 1, wołów 4, insze wszystkie powinności oddaje według pierwszych. Merek — koni 4, wołów 4, robi i powinność oddaje jako pierwsi. 3 puste role poddani sięją. Chałupnicy. Mazur — wołów ma 2, pieszo robi cały tydzień, przędzie sztuk 2. Skotarz w chałupie, kmiecie płacą, Jan Bartnik w borach pszczoły wszędzie opatruje, we żniwa nad ludźmi stawą, [w] ziemie o stawach zawiaduje. Karczma. Frącek piwo i gorzałkę pańską

<sup>1</sup>—i Tekst wymazany i poprawiony inną współczesną ręką.

<sup>j</sup> Tekst wymazany i poprawiony inną współczesną ręką.

szynkuje, jeździ sobie po nią. Powinien drogi odprawować do Torunia. Komornicy. Kęsa robi 2 dni, Domagalina także, Słatalonka także, przędzie każda z nich sztukę 1.

**K a m i o n k i** wieś i folwark. Rataje. Wojciech Rocznik — wołów 7, ma budynek z ogrodem, żelaza nowo dane, łopat 2, krojów 2, radlic 2, bron 2, krowę i świnie pańską ma. Wojciech Sarbek — wołów 7, żelaza także nowo dane, łopat 2, krojów 2, radlic 2, bron 2, krowę i świnie pańską. Ci rataje na kopczyźnie są, dziesiątą kopę biorą wszytkiego zboża, ordynaryja jako się wyżej napisało. Kmieci bywało 3. Role tych kmieci spustoszałych rataje zasiewają, karczmarz Koziół rozebrawszy je między się i taką kopczyznę powinien dawać, z ról i z łąk płacić. Zagrodnicy. Tomek Bogacz — wołów 2, robi po dwojga cały tydzień, krowę i świnie pańską ma, przędzie sztuk 2. Tomasz WYROBEK — wołów 2, robi także dwojgiem cały tydzień, przędzie sztuk 2, krowę i świnie pańską ma. Jan Sośniaczek — wołów 2, robi także dwojgiem cały tydzień, przędzie sztuk 2, krowę i świnie pańską ma. Komornicy. Cieśla w chałupie ma ogród, robi 2 dni. Maciek także, Kaska także, Grzegorz także. Przysiewają tym komornikom na gruntach folwarkowych, przędzie każdy z nich po sztuce. Kowal ma wołów 4, ratajom robi około żelaz, od każdego bierze z pola kopę żyta, przysiewek ma 4 składy na pańskim. Karczmarz powinien piwo i gorzałkę szynkować pańską, sobie po nie jeździć, po drodze ze słodem do młyna, z mlecznem do Poznania, role puste sieje, kopczyznę powinien.

**D a s z o w i c e** wieś i folwark. Rataje. Maciej Jaskółka — wołów 8, krowę i świnie pańską ma. Żelaza nowo dane, łopatę 1, krój 1<sup>k</sup>, radlic 2<sup>k</sup>, budynek ma dobry i ogród. Łuka Paweł — wołów 7, krowę i świnie pańską, żelaza nowo dane, łopata 1, krój 1, radlic 2, ogród i budynek. Ci rataje są na kopczyźnie, kopę dziesiątą biorą i ordynaryję zwyczajną im pozwolono. Kmiecie. Wojciech Rusek, dobrze osiadły, robi cały tydzień bydłem okrom święta, czynszu daje zł 2 gr 15, kapłonów 4, jajec 30, przędzie sztuk 3. Ról pustych kmiecych 4, które rataje ci wyżej pomienioni zasiewają i powinni kopczyznę z nich dawać czwartą kopę. Zagrodnicy. Jan Sperdo robi po dwojgu oprócz święta, krowę i świnie pańską ma, przędzie sztuk dwie. Jan Szalony toż robi, krowę i świnie pańską ma i toż prząść powinien. Owczarka, wdowa, ma owiec cztery na załącz, jagniąt 12, rolę ma pozwoloną, ma ćwiertnię żyta wysiać i owsa tak wiele. Komornicy. Andrzej Cieśla robi dwa dni, przysiewku ma składy dwa. Kaczmarka stara toż robi i tenże przysiewek, Zofia także, Kaśka także. Karczmarz ma rolę w każde pole po 10 zagonów. ogród i łąkę przy domu i na błotach piwo szynkuje i gorzałkę.

k—k Tekst dopisany inną współczesną ręką.

R u n o w o wieś z folwarkiem. Rataje. Sowa — wołów 8, żelaza nowo dane, łopat 2, krojów 2, radlic 2, krowa i świnia pańska, Lasek — wołów 8, żelaza nowe, krowa i świnia pańska. Baran — wołów 8, żelaza, krowę i świnie pańską. Każdy z tych ratajów ma budynek i ogród swój. Z kopczyzny ma dziesiątą kopę, bierą ordynaryją jako inszym. Zagrodnicy. Mazur robi cały tydzień po jednemu, wyjąwszy święta. Trybnuch także robi. Ci obaj zagrodnicy po krowie i świni pańskiej mają, przędą po sztuk dwie. Karczma. Karczmarz piwo i gorzałkę szynkuje, dwudziestą beczkę ma kupną darowaną. Owczarz na załącz i pacht ma swój budynek i ogród, młyn borowy, spustoszała pieła<sup>23</sup>, żelaza są wszystkie; gdyby naprawiono piełę i młyn, mógłby mleć i rznąć, do którego i kamienie kupić trzeba.

P i e r z c h n o wieś. Kmiecie. Tomek Drei — wołów 3, koni 2, robi cały tydzień prócz święta, czynszu daje zł 2 gr 12, owsa równej miary poznański ćwiertnia, kapłonów 2, kur 2, jajec 30, przędze sztuk 2 i gdy się zrodzi, sztuk 3. Sebastian Grzywicz — wołów 6, koni 12, też wszystkie powinności oddaje, co i pierwszy. Klamac — wołów 6, koni 1, też od niego powinność, co od drugich. Rzyt Sobek — wołów 7, koni 2, także powinność jako pierwszego. Andrzy Mizgala — wołów 2, koni 8, także powinność powinien. Wojciech Gaska — wołów 4, koni 3. Wszyscy jednakż powinność oddają i robią jednako, i przędą. Wojciech Nowak — wołów 4, koni 3, powinność też. Wawrzyniec Grosz — wołów 3, koni 3, też powinność. Idzi Cebula — wołów 4, koni 12, jednakż od niego powinność. Jan Malik — wołów 4, koni 4, powinność wszystką jako pierwsi odprawują i oddają. Pustych ról kmiecych 5 i budynki do nich są, które role różni ludzie sieją z kopczyzny, łąki do tych ról pustych potrzeba wiedzieć jako się obracają. Karczma. Gościniec, karczmarz, piwo i gorzałkę szynkuje pańską. Komornicy. Andrzej robi dzień w tydzień, Adam Nowak także, Marcin Skrzypek także, Jan Hetka także, Łuka Kania także, Jakub Bieniek także, Wojciech Komornik także, Knacz także, Tchorz także. Ci wszyscy przędą po sztuce jednej. Młynów pustych, wiatraków 2, kamieni nie masz. Młynarz Wojciech z Swarzędza mieszka przy nich.

K r o m o l i c e wieś i folwark. Rataje. Wojciech — wołów 8, krowę i świnie pańską, żelaza nowo dane, łopat 2, krojów 2, radlic 2. Jan — wołów 8, krowę i świnie pańską i żelaza wszystkie. Andrzej — wołów 8, krowę i świnie pańską i żelaza. Kuba — wołów 6, krowę pańską ma i żelaza wszystkie. Ci rataje każdy z nich ma swoje mieć konie, z kopczyzny ordynaryją, jako inczym ratajom zwyczajna. Zagrodnicy. Paweł robi cały tydzień oprócz święta. Urban także, Wojciech także, Hiemer

<sup>23</sup> *pieła* — tartak.



także. Wszyscy pieszo po dwojgu, przędą po sztuk dwie każdy z nich. Kaczma. Kaczmarsz piwo i gorzałkę pańską szynkuje i sobie wozi. Tenże kaczmarsz owczarzem.

Wieś Ziemiń. Kmiecie. Błażej Sliwa — wołów 4, koni 6, robi cały tydzień bydłem oprócz święta, czynszu na św. Marcin zł 2 gr 2, owsa poznański miary ćwiertnię 1 wiertelki półczwarta, kapłony 2, gęś jedna, jajec 30, przędze sztuk 2. Walek Matysza — wołów 4, koni 9<sup>1</sup>, też wszystkę powinność oddaje i robociznę jako wszyscy. Tomasz Byczek — wołów 4, koni 10<sup>1</sup>, też wszystkę powinność i robociznę. Bartek Szoltysz — wołów 3, koni 2, powinność i robociznę też. Żyd — wołów 4, koni 7, powinność też. Melcarz — wołów 4, koni 8, powinność i robocizna też. Sera — wołów 4, koni 7, czynsz i powinność też. Karcz — wołów 6, koni 4, jednaż powinność. Lis — wołów 4, koni nie ma, powinność też. Garstka — wołów 4, koni nie ma, powinność też. Stanisław Matella — wołów 4, koni 6, powinność też jest, czynsz, robocizna, owies, kapłony, gęsi, jajca, przędza jako od wszystkich. Chałupnicy. Liepjarz robi w tydzień dni 2. Karczma zgorzała, nie masz jej.

Janusze wo wieś i folwark. Rataje. Stanisław — wołów 14, koni 4, krów 2, świni 2 pańskie, żelaza 2 każdego, łopat 2, krojów 2, radlic 2, wóz, brony. Na kopczyźnie jest ordynaryja zwyczajna. Kmiecie. Wojciech Niemierz — wołów 2, koni 10, czynszu daje zł 1 gr 6, robi cały tydzień prócz święta, owsa daje poznański miary ćwiercin 2, kapłony 2, kur dwoje, jajec 30, przędze sztuk 3. Jan Grosz — wołów 4, koni 3, czynsz, przędzę i robotę też oddaje, co i Wojciech. Froncek — wołów 4, koni 6, też powinność jako pierwszy. Zagrodnicy. Jan robi cały tydzień, przędze sztuk 2, Jakub także. Karczma. Stanisław, karczmarz, piwo i gorzałkę szynkuje, rolę trzyma, robi pieszo w tydzień 2 dni.

Ki j o w o wieś i folwark. Rataje. Mathusz ma wołów 8, żelaza płużne 2, łopat 2, radlic 2, krowę i świnię pańską ma, na kopczyźnie i ordynaryjej zwyczajny. Kmiecie. Grzegorz Orzech — wołów 4, koni 6, robi bydłem po trojga, czynszu daje zł 1 gr 29, owsa wielki miary ćwiercień 2, kapłonów 2, kur dwoje, gęś jedna, jajec 3, przędze sztuk 3, iż pusty jest ta[m] budynek. Walek — wołów 4, koni 6, wszytką powinność odprawuje jako i Orzech. Piotr Spot — koni 3, powinność też. Michałek — koni 4, woła 1, powinność też. Zagrodnicy. Maciek ma krowę i świnię pańską, po jednemu robi cały tydzień prócz święta. Bartosz ma krowę i świnię pańską, także robi i przędze powinien po sztuk 2 [oddawać]. Komornicy są 2. Robią po dniu, przędą po sztuce. Karczma. Marcin, karczmarz, na kwarcie rolę, koni 3, szynkuje piwo i gorzałkę pańską. Owczarz w chałupie pańskiej.

<sup>1-1</sup> Tekst dopisany inną współczesną ręką.

Nietrzonowo wieś. Kościół w niej. Kmiecie. Wstępień Maciej — wołów 4, koni 8, robi po trojgu cały tydzień prócz święta, czynszu daje zł 1 gr 26, owsa daje wielki miary ćwiercień 2, kapłonów 4, jajec kopę, przedzie sztuk 3. Bartosz Kroc — wołów 3, koni 2, wszystko powinno taką daje jako i Wstępień. Rola Cilkaniowska pusta. Rataje. Maciej ma wołów 5, żelaza płuzne ma po dwoje, łopat 2, krojów 2, radlic 2, krowę i świnie pańską ma, dziesiątą kopę bierze, ordynaryja zwyczajna. Kowal na kmiecy roli siedzi, koni ma 3, dawszy mu bydło mógłby być kmieć. Ten piwo pańskie szynkuje. Chałupnicy księdza, plebanowych dwaj.

Grodziec wieś i folwark. Chałupnicy. Skotarz z żoną i dziewczką. Pilarz robi w tydzień 2 dni. Młyn Zwolski na rzece Warcie, młynarz dwiema kolmi miele. Sam sobie kamienie kupuje, pacht daje szremski miary 7 maldrów żyta, wieprzów karmi do roku 2. Borowego dla pilnowania strawą albo żywnością powinien opatrzyć; kontentacyja temu borowemu i suknia. Zamek [daje]. Tenże młynarz na rok daje kapłonów 16. Na tejże rzece Warcie folusz tego najmują i tараźniejszy jest od sukienników lesczyńskich.

Zabikowo wieś i folwark. Rataje. Marek — wołów 8, żelaza nowe, łopat 2, krojów 2, radlic 2, krowę i świnie pańską ma. Paweł — wołów 7, żelaza łopat 2, krojów 2, radlic 2, krowę i świnie pańską. Frąncek — wołów 8, żelaza łopat 2, krojów 2, radlic 2, krowę i świnie pańską, konie w folwarku są 4, tamże bron 4. Ci rataje są na kopczyźnie, ordynaryją zwyczajną mają, budynki swoje i ogrody. Zagrodnicy. Nikołaj robi w każdy dzień samowtór, ma świnie pańską. Wojciech robi także, oba przedą po 2 sztuce.

Prusino wo wieś i folwark. Kmiecie. Wojciech Dyk — wołów 3, koni 4, czynszu daje zł 2, robi cały tydzień prócz święta, owsa równy miary ćwiercień 12, kapłonów 2, kur dwoje, jajec 30, przedzie sztuk 2. Wojciech — kmieć wołów 4, koni 8, toż daje i tę powinność, co i Dyk. Walek Kromolka — wołów 4, koni 6, toż oddaje, co i pierwszy. Ról kmiecych pustych 2, które kmiecie sieją. Rataj Wojciech — wołów 16, koni 2, krowę i świnie pańską ma, żelaza ma czworo. Zagrodnicy. Wojciech robi cały tydzień. Adam także. Kaczmarz piwo i gorzałkę szynkuje pańską, rolę trzyma, nie ma postanowienia, tenże i owczarzem jest. Komornik jeden robi 2 dni, przedzie po sztuce. Zagrodnicy po sztuk 2.

Dębiec wieś. Kmiecie. Szafran Malusz — wołów 6, koni 4, czynszu daje zł 1 gr 10, robi cały tydzień okrom świąt, kapłonów 2, kur dwoje, jajec 30, przedzie sztuk 3. Socha Łukasz — wołów 4, koni 6, powinność i robotę też oddaje, co i Szafran. Jan Kolaczek — wołów 3, koni 3, też powinność oddaje.

Błazewo wieś. Kmiecie. Łukasz — wołów 4, koń 1, robi cały

tydzień, czynszu daje zł 1 gr 10, kapłanów 2, jajec 30, przędze sztuk 3. Grzegorz Faraj — wołów 3, koni 2, robociznę i inszą powinność oddaje jako Łukasz. Wdowa — wołów 4, koni nie ma, powinność też jako insi.

B i e r n a t k i, wieś przy miasteczku Bninie. Rataje. Wojciech Peka — wołów 8, krowę i świnie, żelaza płużne, łopat 2, krojów 2, radlic 2, kolka, brony 4, wóz bosy, kosa. Marcin — wołów 8, krowę i świnie ma, żelaza płużne, łopat 2, krojów 2, radlic 2, kolka. Stach Maciaszek — wołów 7, krowę i świnie pańską, żelaza także jako drudzy. Jan — wołów 8, krowę i świnie pańską, żelaza jako i Paka. Zagrodnicy. Kuba robi 2 dni w tydzień, Maciek robi 2 dni w tydzień, Owczarz w chałupie pańskiej. Rataje na kopczyźnie i ordynaryjej jako drudzy.

M i a s t o B n i n i osada mieszczan. Świerczka, wdowa, daje na św. Marcin czynszu gr 2 z domu, Szafranek także z domu gr półtrzecia<sup>†</sup>. Młynek, Hajczyk, Swak, Sobieraj, Moszyński Stanisław, Górczak, Pokorzyna wdowa, Szmata Andrzej, Myszyzna<sup>m</sup> — ci wszyscy z domów na św. Marcin płacą czynszu każdy po gr półtrzecia, taż Myszyzna<sup>m</sup> ze śladu roli daje czynszu zł 2 gr 12. Mały Morgał z domu pustego, ci płacą czynszu po gr 6, z domu pańskiego płacą na rok czynszu zł 20. Pasternak i Muszka po gr 6 płacą. Buszko z domu gr 4, tenże ze trzech kwart roli zł 1 gr 24. Mathiaszka, Meisur [?], Grzebiwozina, Krala, Nitka — ci płacą po gr 22. Gościnna z domu gr 6. Taż z pół śladu rolej zł 1 gr 6. Andrzejkowa z domu gr 6, taż z pięci kwart rolej zł 2 gr 18. Grzywczyna i Patysz po gr 6 z domów. Tenże Patysz z roli zł 1 gr 12. Froncek Flata Kołodziej, Kręcinos, Zawacki, Kudłaty Walenty, Świec Adam, Kowal — ci płacą czynszu po gr 2. Kasper Kowal, Drewniany i Zminda — ci płacą po gr 2. Ciastowska, Adam, Kowal, Zawacki, Matela — ci płacą gr 2 z roli kwart siódmy zł 4 gr 6. Gąsiorowski z domu gr 22, z półtora śladu roli zł 3 gr 18. Przymikała z domu gr 22, z pół śladu roli zł 1 gr 6. Foboła Otomańczyk, Kotlińska, Baranka, Stanisław Kuśnierz, Skrzypek — ci płacą z domu po gr 2. Filip z domu gr 6, tenże [z] pół śladu roli gr 24. Jan Czarny z domu gr 6. Szukała także z domu gr 6, z roli z pół śladu zł 1 gr 6. Kozłowa z domu gr 6, taż ze trzech kwart roli zł 1 gr 24. Frydrych organista, Sarnowczyk i z Pasternakowskiego domu — płacą po gr 22. Wygas z domu po gr półtrzecia<sup>n</sup>, z pół śladu roli zł 1 gr 6. Szperala z domu gr 22, z pół śladu roli i kwart trzech zł 2 gr 18. Masłowa z domu gr 22. Lakomczyk z domu gr 22, z roli kwart siódmy zł 4 gr 6. Skopek z domu gr 22, od śladu roli zł 2 gr 12. Kołodziejka wdowa, organista — ci płacą po gr 22. Cierpiał z domu gr 22, z pół śladu roli dziesięcinnego gr 24. Z Kozłowy domu Pers, Mathusz Mucha, Niedbała — ci

<sup>†</sup> Słowo wymazane i poprawione inną ręką.

<sup>m</sup>—<sup>m</sup> Tekst dopisany inną współczesną ręką.

<sup>n</sup> Tekst dopisany inną współczesną ręką.

z domów płacą czynszu po gr 2. Tenże Niedbała z pół śladu roli zł 1 gr 6. Przywarty — z domu i z roli gr 20. Wawrzynowa Płócienniczka gr 22. Marek Rybak gr 4, Mathiasz jako Śludzich, Pielgrzymowskie pustki, Mathusz Mucha, Stanisławowa Kowalka, Stępak, Kocielek, Wojciech Dutka — ci wszyscy z domów płacą po gr 2. Rażny, Grabski, Zygała, Barchuła — ci z domów płacą po gr 6. Tenże Barchuła ze trzech kwart roli kościelnej zł 3. Wincenty Wozignój Frydrychowskiego Smurawa — ci płacą po gr 2 prócz Wincentego, który płaci po gr 6. Tenże Smurawa z pół śladu roli zł 1 gr 6. Kudlaczyk, Kozubek, Tukłak, Buczka — ci płacą po gr 2. Rybacy z jeziora na tydzień płacą po zł 9, powinność miasteczka przy czynszach na św. Marcin soli beczkę dają. Ciż, którzy rolę mają, powinni pański roli na folwarku na siew orać każdy z nich zagonów 20, nazarz także powinni orać każdy po zagonów 20, ciż powinni mierzwę w pole wozić dzień, ci powinni wszystko pospółstwo żąć 2 dni, ciż łąki powinni sieć 2 dni i zgrabić i zwieść, ciż powinni choinę wozić do poprawy gaci młyna Zwolskiego. Luźni ludzie powinni dzień 1 żąć. Ciż mieszczanie ogień z boru, lasu w lecie ° powinni gasić. Ciż, którzy mają woły, konie, powinni do dwora forę dREW każdy z nich w wigilię Bożego Narodzenia przywieźć. Piekarze, ile ich jest, powinni od rzemiosła swego dawać po gr 6. Szewcy, ile ich jest, powinni do roku dać zł 6. Od sŁodu ćwiercień czterech, które zmelą we młynie, za miary płacą, ktokolwiek piwo warzy, po zł 6 gr 12, przy każdym warze swoim powinni beczkę piwa pańskiego wyszynkować i płacić ją po zł 6 gr 12, od sŁodu gorzalczanego ćwiertni miary płacą po gr 18, a od wiertela gr 42. Którykolwiek rzeź bije, na rok daje pół kamienia łoju do piwa. Ciż mieszczanie powinni kwatery gotowe brać w boru pańskim i płacić kwaterę pańską każdą po zł 7. Młyn koński we dworze nadpustoszony. Dwór pusty poobalany, wniwec obrócony.

Miasto Swarzędz. Parkanem wszystko otoczone. Mieszczanie wszyscy miasta tego niżij mianowani tak z domów, jako i z gruntów czynsze płacą na św. Marcin. A ci są Martin Bart, Kristof Rize, Gasper Grelin, Elias Wadenknacht, Jan Jurge, Tobiasz Sowa. Ci wszyscy płacą czynszu po zł 10. Borowy za przywilejem siedzi jmp wojewody, nic nie daje. Michel Schidler, Jakub Grola lazennik, Elias Berger, Adam Sneider, Jan Kincel, Jurge Cirzen, Abram Gynkie, Balcer Smid, Jakub Voyt, Kristof Lavhman, Jurge Rudolf, Jan Furmanek, Jan Ludwik, Abram Rechman, Janowa Puzkarka, Jan Kiely, Michal Sade, Jurge Jambert, Abram June, Kristof Meisner, Janowa wdowa, Jurge Feihnert, Matysowa — ci wszyscy płacą także na św. Marcin czynszu po zł 1 gr 6. Jan Heitner senior, Melcher Planic, Melchrowa wdowa, Teofil Sade, Kristof

° W rpsie: „w lesie“.

Smiten, Matthis Kincel, Zygmunt Rotten, Gabrielowa wdowa, Jan Andreas, Peter Brikner, Abramowa wdowa, Jan Ber, Adam Frank junior, Jan Weigel, Simon Rungi, Henrich Ubricht — ci wszyscy płacą po zł 2 czynszu. Są nowo przybudowane domy, którym jeszcze przywilegie nie wyszły, którym gdy wynidą, także płacić będą jako drudzy, to jest w rynku po zł 2, w ulicy po zł 1 gr 6. A ci są w liczbie policzeni i jest ich domów 82. Z osobna znowu znajduje się domów żydowskich także nowo przybudowanych, którzy jeszcze nie płacą tak w rynku, jak i w ulica, a jest ich w liczbie 32, wyjąwszy bożnicę. Rzeźnicy. Martin Feifer daje lawnego zł 4, Jakub Szaber i Stanisław, rzeźnicy, także płacą. Piekarze, ile ich jest, płacą po gr 6 każdy od rzemiosła. Szewcy także płacą po gr 6. Falbierze, sukiennicy od folusza na rok dają 1500 zł. Mieszkanie miarowego powinni dawać po zł 10 od słodów. Żydzi wszyscy, w mieście mieszkający, płacą czynszu po zł 70. Ci wszyscy Żydzi, którzy rzeź biją, dają łaju smelcowanego kamieni 4. Młynarz pacht daje zł 300, wieprzów do roku karmi czterech. Smolarz na rok daje zł 120, smolei beczek 2. Rybak na tydzień z jeziora powinien dawać po zł 18 do roku, a że przez 5 miesięcy nie może na wodzie robić i czasem więcej, tedy mu te 5 miesięcy wytrącyją. Burmistrz z osobna w roli płaci po zł 12, tenże z Malinowski roli zł 3.

W i e ś S w a r z ą d<sup>24</sup>. Zagrodnicy. Dura krowę i świnie ma pańską, robi każdy dzień prócz świąt dwojgiem, prząść powinien sztuk 2, z listami po drodze powinien chodzić koleją. Andrzy Kubalka krowę i świnie ma pańską, też powinność odprawuje. Jan Dziondzi krowę i świnie pańską ma, też powinność odprawuje. Wojtek Wronka krowę i świnie pańską ma, też powinność odprawuje. Tym zagrodnikom, że powinni mierzwę we trzech folwarkach, swarzędzkim, gruszczyńskim, zalaszewskim, wywozić, to jest nakładać, w polu rozrzucac, znowu łąki i owsy posiec — dają piwa beczek 2, żyta wiertel 6, gomułek każdemu po pięci, po 2 mierze soli, pieniędzy po zł pięci, jęczmienia po wiertel 2. Komornicy. Andrzej Mielcarz, Jan Kruscina, Jan Skrzypek, Jakub Melcarz, Kowalka, Kołodziejka, Skotarka — ci wszyscy robią po 2 dr<sup>o</sup> w tydzień i owczarz Marcin, i wszyscy przędą po sztuce przędze, każdy z osobna. Kaczmarz Wojciech Moskwa piwo szynkuje, pola i łąk w lecie przygląda. Rataj Wojciech wołów ma 9, koni 2, krowę i świnie, żelaza płuzne dwoje, łopat 2, krojów 2, radlic 2, wóz bosy, brony 2, kopczykne ma i zwyczajną jako gdzie indziej ordynaryja.

W i e ś G r u s c z y n. Kmieć Luca Keca — wołów 3, koń 1, robi cały tydzień, kapłonów 2, kur dwoje, jajec 30, czynszu płaci zł 1 gr 18, prząść powinien sztuk 2. Rataje. Michal Manna — wołów 8, koni 8, krowę i świnie pańską, żelaza zwyczajne, to jest po dwojgu wszystkiego, wóz

<sup>24</sup> Swarzędz.

bosy, bron 2, na kopczyźnie i ordynaryjej zwyczajny. Luka Chodor — wołów 8, koni 2, krowa i świnia, żelaza zwyczajne, po dwojgu każdego, robi zwyczajnie na kopczyźnie i ordynaryjej zwyczajny. Ci rataje, gdy ze zbożem do Bydgoszczy jadą, powinno im dać po złotemu na strawę.

W i e ś Z a l a s e w o. Kmieć Adam Swida — wołów pańskich 2, robi, czynsz daje, kapłony i przędzie jako inisi zwyczajni. Rataje. Stanisław Knirich — wołów 8, koni 2. Żelaza płużne dwoje ma, krowę i świnie pańską ma, na kopczyźnie i ordynaryjej zwyczajny, wóz bosy ma. Jan Smurawa — wołów 8, krowę i świnie pańską, żelaza po dwojgu. Marcin Baran — wołów, krowę, świnie pańską, żelaza nowo dane. Mikołaj — wołów 8, koni 2, krowę i świnie pańską i żelaza po dwojgu. Ci wszyscy rataje mają budynki swoje i ogrody z kopczyzny i ordynaryjej są. Komornicy. Miskowa Jewa, Marcin, Paweł po 2 dni robią, przędą po sztuce, przysiewki mają po zagonów 4.

W i e ś P o l s k a J a s i e ń. Kmiecie. Tokolka robi cały tydzień bydłem, kapłany 2, kur dwoje, jajec 3 daje, przędzie sztuk 3, Kmieć stary też powinność oddaje. Ołendrowie w Jasieniu. Szoltys Hans powinien robotę rozkazywać i rządu między poddanymi przestrzegać, czynszu daje zł 32. Karczmarz Martin Bon piwo szynkuje i sobie je wozi z melcucha, czynszu daje na św. Marcin zł 8. Kmiecie. Jachim Keize robi 2 dni w tydzień, para koni co jednym czeladnikiem abo parą wołów zęb młócić, ciec po jednym posłać powinien. Czynszu daje zł 16, gęsi 2, kur dwoje, jajec 30, dziesięcinę z owiec powinien, co ich ma ponad 20. Krystian Staniel, Piper, Gerge Kemla, Mathis Latka, Hans Hefman, Dawid Beser, Paul Jexte — ci wszyscy kmiecie ołendrzy też powinność wszystką oddają, co i pierwszy Jachim, i dziesięcinę z owiec powinni dać, to jest, który ma więcej nad 20.

W i e ś Z i e l o n a. Rataj do 2 pługów, wołów 16, krów 2, świni 2, po czworgu żelaz. Chałupnicy. Jan Wit, drugi Wit, Skudliarz, Skotarski — ci po 2 dni robią, po sztuce jeden przędą. Kaczmarz w gościńcu piwo pańskie szynkuje, we żniwa około, czego potrzeba, robi dni 2. Młyn na stawie o jednym kole. Młynarz na trzeci mierze i piła ciera na tymże stawie, kiedy jest.

W i e ś W i e s i o ł o w o. Rataj na 2 pługi ma wołów 16, krowy 2, świni 2, żelaza do 2 pługów, dom i ogród. Młyn, z którego młynarz daje pachtu żyta maldrów 2, wieprzków karmi 2.

W i e ś G l e b o c z e k. Ratajów 2, każdy ma wołów 8, po krowie i po świni i żelaza zwyczajne. Zagrodnicy. Andrzej, Grzegorz robią każdy dzień, po krowie i po świni mają pański. Chałupnicy. Wojciech robi 2 dni i Owczarz także, Kował, u którego naczynia pańskiego 12 sztuk. Ratajom robi, bierze kopę żyta od jednego. Karczma, w której karczmarz piwo pańskie szynkuje, robi pieszo 2 dni w tydzień, kądziel przędzie. Młyn kol dwie, młynarz daje żyta maldrów 4, wieprzów karmi

trzech, kapłanów daje czterech. Opisanie bydeł rozmaitych w folwarkach różnych, a naprzód w Dachowej folwarku krów pożytkowych 21, stadnik 1, jałowic trzeletnich 3, cielec trzyletni 1, jałowic 2, junców<sup>25</sup> rocznych 4, jałówek dwuletnich 6, cieląt dwoje, świni starych 7, stadnik 1, świnek rocznych 8, wieprzków rocznych 3, gęsi starych 30, młodych 15, kokoszy 16, kur 1, młodych 15.

W Tulcach folwarku krów pożytkowych 9, stadnik 1, jałówek tegorocznych 3, świni 4, stadnik 1, gęsi starych 15, młodych 15, kokoszy 9, kur 1. Owczarnia. Owiec dojek 103, baranów starych 3, owiec dwulet-  
nich 19, owieczek latosich 56, skopów dwuletnich 19, skopków latosich 48.

W Spławiu folwarku krów pożytkowych 8, stadnik 1, jałowica trzeletnia 1, jałowiczka latosia 1, ciołek latosi 1, świni 10, świni młodych 10, wieprzków rocznych 11, prosiąt 14, gęsi starych 26, młodych 15, kokoszy 10, kur 1, kurcząt 11. Owczarnia. Owiec starych 183, baranów 5, owiec dwulet-  
nich 30, skopów dwulet-  
nich 31, owieczek latosich 104, skopków latosich 93.

W Janusze w folwarku krów pospolitych pożytkowych 15, stad-  
ników 2, jałowica 1, jałowic trzeletnich 2, jałowica dwulet-  
nia 1, cieląt 6, świni 2, stadnik 1, wieprzek dwulet-  
ni 1, prosiąt dwoje, gęsi pospo-  
litych 91, kokoszy 22, kurów 2, kur pospolitych, młodych 48, kurcząt 13, kurcząt więtszych 32.

W Kijowie folwarku krów starych 4, stadnik 1, jałowic cztere-  
letnich 5, jałowic dwulet-  
nich 3, junców dwulet-  
nich 4, cieląt przedgod-  
nych 6, młodszych troje, świni 5, stadnik 1, kokoszy 6, kurów 2, gęsi 16, gąsiąt 15, kaczek 9. Owczarnia. Owiec dojek 148, owiec po dwu lat  
52, owieczek tegorocznych 53, baranów starych 3, skopów po 3 lata 10, sko-  
pów po dwie lecie 64, skopów tegorocznych 81, baranków tegorocznych 3.

W Grodnie folwarku krów pożytkowych 9, jałowica roczna 1, stadnik roczny 1, jałowica w trzecim roku 1, junców po 3 lata 2, cieląt tegorocznych dwoje, świni dwoje, wieprzków rocznych i świnek 5, prosiąt czworo, gęsi szarych 15, gąsąt troje, kokoszy starych 21, kurów 2, kaczek 3.

W Zabikowie folwarku krów pożytkowych 8, stadnik 1, świni 2, stadnik 1, gęsi 25, kokoszy 5, kur 1.

W Szodrzykowie folwarku krów pożytkowych 8, stadnik 1, świni starych 2, stadnik 1, gęsi starych 25, kokoszy 5, kur 1.

W Biernatkach folwarku krów pożytkowych 23, stadnik 1, świni starych 3, stadnik 1, świnek rocznych 3, wieprzek roczny 1, pro-  
siąt sześcioro, gęsi starych 15, kokoszy 14, kaczek 7 z kaczorem. Ow-  
czarnia. Owiec 250, owieczek latosich 52, skopów dwulet-  
nich 13, bara-  
nów 23, skopków latosich 41, baranków latosich 5.

<sup>25</sup> junc albo junc — byczek.